

De taak, werkwijze en historie van de Wiardi Beckman Stichting zijn helder beschreven in een brochure uit 1989 van de hand van de toenmalige directeur, J.Th.J. van den Berg. Deze toont een kaleidoscopisch beeld van verandering, binnen de stichting en de partij maar ook in het politieke landschap van Nederland. De oprichting van de wbs vond plaats aan de vooravond van de geboorte van de Partij van de Arbeid en de nadruk lag in de beginjaren meer op scholing en informatieverschaffing dan op zelfstandig wetenschappelijk onderzoek.

Dat laatste zou tot volle bloei komen onder het directoraat van Den Uyl, dertien jaar lang en gecombineerd met een lidmaatschap van de Amsterdamse gemeenteraad en de Tweede Kamer, een symbiose tussen praktische politiek en reflectie op dat politieke handelen. Het waren ook de jaren van bloei voor de politieke en sociale wetenschappen aan Nederlandse universiteiten in de vijftiger jaren, in een samenleving die na herstel en wederopbouw zich andere waarden dan traditie, gezag en verzuijing zou kiezen in toenemende welvaart en afnemende autoriteit. Den Uyl was bij uitstek de man om achter die verandering bredere verbanden te zien, vooruit te kijken en zijn denkbeelden vorm te geven, in woord en geschrift. Zijn afscheidscadeau bij zijn vertrek was het rapport over de kwaliteit van het bestaan, het perspectief van het democratisch socialisme in een welvaartsstaat.

Choc des opinions

Zijn opvolgers – de econoom De Galan, de socioloog Van Stip-

50 JAAR WIARDI BECKMAN
STICHTING

De Wiardi Beckman Stichting tussen nu en morgen

A. J. DUNNING

*Voorzitter Curatorium Wiardi
Beckman Stichting*

hout, de journalist Gortzak, de politicoloog Van den Berg en de huidige directeur Kalma – hadden allen een direktere band met de wetenschap door opleiding en werk en een wat grotere afstand tot de politiek van de dag en keerden vaak weer terug naar hun oorspronkelijke werkkring. Hun aandacht voor verschillende beleidsterreinen, van economie tot mediabeleid, van werkgelegenheid tot parlementaire democratie, gekoppeld aan journalistiek talent om zich helder en duidelijk uit te drukken, maakten de Wiardi Beckman Stichting tot een spil in het politieke debat, gevoerd onder wisselende omstandigheden van regeringsdeelname en oppositie-voeren.

Tot de jaren zeventig is de Wiardi Beckman Stichting vooral betrokken bij de onderbouwing van adviezen voor concrete politieke vraagstukken, een taak die later deels toevalt aan medewerkers die de Tweede-Kamerfractie ondersteunen. Het wetenschappelijk bureau richt zich op bredere onderwerpen, fundamentele analyse en de langere termijn waarbij vernieuwing van ideeën vooropstaat, zoals over onderwijs, gemeentepolitiek, volkshuisvesting en buitenlandse politiek. Opnieuw gaat het om de kwaliteit van het bestaan en de rol van de partij in de vormgeving van die kwaliteit en de beginselen die eraan ten grondslag liggen. De banden met de alledaagse politiek worden incidenteel aangehaald bij het opstellen van beginselprogramma's en het streven naar ideologische vernieuwing. Het is een horzelfunctie die niet altijd waardering zal ontvangen.

Wat opvalt, in die halve eeuw, is dat met bescheiden middelen een grote inzet wordt gerealiseerd. De stichting was niet in staat zelf onderzoek op te zetten maar kon steeds een beroep doen op de vrijwilligheid en deskundigheid bij het realiseren van projecten, of het nu ging om grote rapporten, kleine brochures, achtergrondpublicaties, studieconferenties of bijdragen aan *Socialisme & Democratie*. De invloed daarvan reikte verder dan de eigen partij en het kader. Er werd minder gestreefd naar collectieve standpunten dan naar individuele opvattingen als bijdrage aan een *choc des opinions*, een zaak waar de huidige directeur weet van heeft.

De Wiardi Beckman Stichting heeft leren leven met het feit dat politiek en wetenschap niet in elkaars verlengde liggen. Twijfels, nieuwe inzichten, kritiek op afstand verdragen zich niet altijd met politieke besluitvorming, compromis of gevestigd belang, ook al hebben ze elkaar nodig. Het zijn soms *feindliche Brüder*, ook al is de familieloyaliteit niet werkelijk in het geding.

De organisatiegraad van de samenleving

De Wiardi Beckman Stichting kan terugzien op een halve eeuw waarin ze een toonaangevende rol in het politieke debat heeft vervuld in een samenleving die vooral op consensus was gericht. In die consensus is de individuele burger mondig, geïnformeerd en tamelijk ongevoelig geworden voor een partijpolitieke herkenningmelodie. De politieke instituties hebben meer uit te leggen, worden kritischer in de media gevolgd en kunnen minder dan ooit rekenen op kiezerstrouw. De kwaliteit van het bestaan wordt niet uitsluitend in ons parlement bepaald, maar ook in de globale economie en een Europese regelgeving met besluitvormingsprocessen zonder democratische controle. De toekomst van de sociaal-democratie, in Nederland en Europa, is onzeker en mede-afhankelijk van wat mensen nu en straks nog bindt in een pluriforme samenleving. Het geldt ook voor andere politieke hoofdstromingen die bij alle verandering en vernieuwing het gemeenschappelijke willen verdedigen boven het individuele, de zwakke tegenover de sterke.

De ontideologisering van de samenleving raakt ook het werk van de stichting, dat naar middelen afhankelijk is van bijdragen van partij en overheid en deze bij voortduring ziet verminderen. Voor bundeling van kennis, inzicht en inzet is een kern van wetenschappelijke staf onmisbaar, om richting en continuïteit te handhaven en de noodzakelijke discussie gaande te houden. Het is een taak die niet aan de opiniepagina's van dagbladen kan worden overgelaten, al lijkt dat het nieuwe forum voor wie zich wil laten horen.

De toekomst van een wetenschappelijk bureau is nauw verbonden aan dat van de politieke partij en daarmee onzeker. Hoezeer het primaat van de politiek wordt gewenst en politieke partijen de dragers zijn van een parlementaire democratie, de keus van burger en kiezer is geen garantie daarvoor.

Partijen verliezen bij voortduring leden, mede omdat de organisatiegraad van de gehele samenleving afneemt, maar ze verliezen ook aan invloed. Dat geldt ook voor kerken, vakbonden en andere levensbeschouwelijke instituties. Publieke interesse gaat meer uit naar grote, enkelvoudige vraagstukken buiten onze grenzen, zoals milieu en de Derde Wereld, en men kiest partij voor Artsen zonder Grenzen, Greenpeace, Foster Parents of Amnesty International. De ideële betekenis daarvan lijkt uit te gaan boven de smalle en complexe Haagse marges van de landspolitiek.

Een polyfonie van stemmen

In de jubileumbijdragen van dit nummer staan een aantal aspecten van de toekomst centraal die ook het onderzoeksveld van de stichting raken. Van Thijn¹ zegt, opnieuw, dat oude denkpatronen breekbare stutten vormen voor de politieke discussie van de komende jaren. Versimpeling van tegenstellingen, tussen staat en markt, tussen liberalisme en socialisme hebben weinig betekenis voor een complexe samenleving, waarvan de publieke sector maar één onderdeel is, zoals Kalma e.a. eerder in de *De verplaatsing van de politiek* hebben betoogd. Daarin is de sociaal-democratische verwachting van een sterke overheid als bondgenoot vaak een teleur-

1. De bijdragen van Van Thijn, Halbertsma-Wiardi Beckman, Kalma en Denekamp aan dit nummer zijn de weergaven van lezingen gehouden op het symposium ter gelegenheid van het vijftig-jarige bestaan van de WBS. West-Indisch Huis Amsterdam 5 februari 1996.

stelling geworden. Is die overheid toegerust voor handhaving van rechtsorde en veiligheid, is ze in staat zichzelf bestuurlijk te vernieuwen waar het gaat om decentralisatie, privatisering of bureaucratie? Is goed bestuur niet iets anders dan een op papier sterke overheid waarin burgers zich niet meer gerepresenteerd achten?

In de bijdrage van Kalma komt dit thema, in andere vorm, terug waar hij schrijft over de risicogemeenschap; de samenleving die de gevolgen van natuurwetenschappelijke en technologische ontwikkelingen op grote schaal aanvaardt maar ook met de risico's moet leven, nationaal en internationaal. Dat vereist andere beheersing van conflict en belang en andere democratische instellingen bij de vorming van meningen en besluiten. De politieke instituties zoals wij die kennen roepen aanzienlijke tegenkrachten op, in de media, de rechtspraak, de ethiek, maar ook in de wetenschap, een polyfonie van stemmen. Politiek-sociale wetenschap is daarin geen legitimatie of fundamenteel voor beleid als het dat feitelijk ooit al is geweest, maar een van de tegenkrachten die argumenten weegt in de openbare discussie.

Kritisch beschouwer van 'het goede bestuur'

De roep om een goede samenleving door een goed bestuur is niet nieuw. In het raadhuis van Siena, de eerste democratische stadsstaat van Toscane, wordt de raadzaal gedomineerd door de grote fresco's van Ambrogio Lorenzetti, die de allegorie van het goede en slechte bestuur afbeelden. Dat goede bestuur, in 1340, verbeeldt eerder de plichten van de bestuurders dan die van de burgers. Die burgers, doende met koop en verkoop, bouwen, verbouwen en verzorgen, schragen het Goede Bestuur dat

boven ze troont, maar met vele koorden aan ze is verbonden. De Rechtvaardigheid zit in het midden, van bovenaf geïnspireerd door de Wijsheid. De koorden van de weegschaal komen samen in de handen van de figuur van de Eendracht en ze worden doorgegeven aan de burgers, die worden afgebeeld in hun dagelijkse bezigheden. Boven hen zweeft de Veiligheid, voor het eerst als een naakte vrouw. Het koord van de Eendracht eindigt bij het beeld van *Ben Commun*, het Gemeenschappelijk Goed, gehuld in de stadskleuren. Rechtvaardigheid deelt iedere burger toe wat hem op grond van het gemeenschappelijk goed toekomt. Het zijn Augustinus en Thomas Aquinas die de inspiratie van de verbeelding hebben gevoed, maar er zou ook een eigentijdse allegorie in gelezen kunnen worden, omdat symbolen niet veranderen, ook al wijzigt de inhoud waar ze voor staan.

De Wiardi Beckman Stichting vervaardigt geen fresco's en beeldt geen allegorieën af, maar is een kritische beschouwer van de allegorie van het goede bestuur. Ze zal dat, in bescheiden omvang en met hulp en steun van velen, ook blijven doen in confrontaties, rapportages, beschouwingen en discussies, kritisch maar loyaal. In dat geheel is ze geen zelfstandig element maar een katalysator, een geringe substantie die een chemisch proces versnelt om er onveranderd uit te komen.

Behoud van wetenschappelijke onafhankelijkheid, kritische dienstverlening en stimulering van het politieke debat staan daarbij voorop. Die kenmerken vormen wortels die zich na een halve eeuw hebben kunnen ontwikkelen tot een boom die soms gesnoeid en vaak in de storm niet alleen overeind zal blijven, maar in een goed milieu blijft bloeien.